

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертаційне дослідження

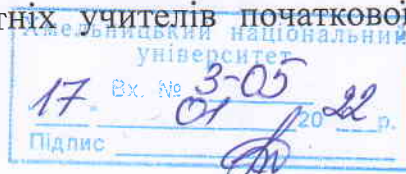
ЮЗИК МАРІЇ АНТОНІВНИ

«Формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Дисертаційне дослідження Юзик Марії Антонівни відповідає параметрам новизни та внеску в теорію і практику професійної педагогіки, є актуальним і своєчасним в умовах зміни цілей початкової і вищої педагогічної освіти, викликаними концепцією Нової української школи (усвідомлення вчителем початкової школи соціальної відповідальності, постійного особистісного і професійного зростання). На питанні формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України акцентується увага у низці нормативних освітніх документів: Законі України «Про освіту» (2017), де окремою статтею (ст.16) визначено важливість фахової передвищої освіти, Законі України «Про фахову передвищу освіту» (2019) стаття 45, Стандарті фахової передвищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта (2021). Відтак, цілком правомірно стверджувати, що дослідження Юзик Марії Антонівни є актуальним, а його результати прогностичними.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зауважимо, рецензоване дослідження має безпосередній зв'язок із напрямками та темами науково-дослідної теми кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0115U003561). Тему дисертації затверджено Вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол від 15.11.2017 р. № 7), уточнено вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол від 09.06.2021 р. № 3).

До найбільш істотних наукових результатів, що містяться в дисертації, варто віднести те, що в ній виявлено особливості та стан дослідженості проблеми формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у процесі їхньої фахової підготовки; здійснено характеристику фахових компетентностей майбутніх учителів початкової

школи; описано стан формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у педагогічних закладах фахової передвищої освіти та завдання формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у руслі сучасних навчальних планів і програм педагогічних закладів передвищої освіти в Україні; здійснено експериментально-прикладний етап формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у сучасних педагогічних закладах фахової передвищої освіти.

Нові факти одержані здобувачем. Автором уперше обґрунтовано педагогічні умови формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти (формування позитивної мотивації до опанування фаховими компетентностями у процесі професійної підготовки; оновлення змісту фахової підготовки вчителів початкової школи шляхом уведення спецкурсу «Фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах Нової української школи у педагогічних коледжах України»; удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи); розроблено модель формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти. Удосконалено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), показники і рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи; уточнено сутність понять «фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи» і «формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти». Подальшого розвитку набули: зміст, форми і методи формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи; положення щодо реалізації методологічних підходів і принципів навчання у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, опублікованих працях. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується логікою подання поняттєвого апарату дослідження: об'єкта, предмета, мети дослідження, послідовним розв'язанням поставлених завдань, репрезентативністю джерельної бази (267 найменувань), широкою апробацією дослідження: наукові положення, результати дослідження апробовані на міжнародних та науково-практичних конференціях різного рівня (загалом 21).

Значення для науки і практики отриманих результатів.

Практичне значення дослідження полягає у розробленні змістово-методичного забезпечення процесу формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у закладах фахової передвищої освіти (навчальна програма, конспекти лекцій, тестові завдання, тематичні завдання

і ситуації зі спецкурсу «Фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах Нової української школи у педагогічних коледжах України») та діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у педагогічних закладах фахової передвищої освіти.

Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, для створення навчальних програм, підручників, методичних посібників і рекомендацій; для виконання наукових робіт студентами закладів фахової передвищої та вищої педагогічної освіти, а також у процесі дистанційного навчання.

Результати дослідження впроваджено в освітній процесі п'яти педагогічних закладів фахової передвищої освіти, що підтверджено довідками про впровадження і представлено у додатках (Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського (довідка від 18.06.2021 р. № 364), Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету (довідка від 22.06.2021 р. № 96), Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж» (довідка від 24.06.2021 р. №01-13/370), Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради» (довідка від 30.06.2021 р. № 163), Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради (довідка від 25.06.2021 р. № 349).

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У вступі коректно, чітко й конкретно виписано методологічний апарат дослідження, при цьому мета й завдання погоджені зі структурою та висновками роботи, а здійснений огляд проблеми дозволив представити здобуті результати. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого Юзик М.А., і загалом не викликає сумнівів.

Дисертантка на високому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету і завдання. Кваліфікаційним є застосування комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку – теоретичні, які включали: аналіз, синтез, систематизація, порівняння, узагальнення і моделювання (для розгляду проблеми формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в педагогічних закладах фахової передвищої освіти України; уточнення поняттєво-категоріального апарату; теоретичне прогнозування, уточнення сутності й особливостей моделювання задля розробки авторської моделі формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України); емпіричні – педагогічне спостереження, опитування, тестування, вивчення результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів, аналіз педагогічної діяльності викладачів для вивчення

процесу формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи педагогічних закладах фахової передвищої освіти України, педагогічний експеримент для експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов; та методи математичної статистики – критерії Пірсона χ^2 , Фішера φ^* та критерію кореляції (за Пірсоном) для проведення дослідницько-експериментальної роботи з метою доведення ефективних умов і перевірки дієвості моделі формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України.

Безумовного схвалення заслуговує обрана дисертанткою логіка викладу змісту та основних результатів дослідження. Варто зазначити, що у **першому розділі** «Теоретичні основи формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України» автором здійснено цілісний аналіз проблеми формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в психолого-педагогічній теорії та педагогічній практиці.

Результати опрацювання наукових першоджерел та практики дозволили здобувачці зробити цілком слушне узагальнення, що фахову підготовку майбутніх учителів початкової школи у педагогічних закладах передвищої освіти слід здійснювати як цілеспрямований, систематичний та організований процес, а важливу роль у даному процесі займають викладачі фахових коледжів, які працюють в умовах оновлення освіти, а відтак, повинні спрямовувати свою діяльність не лише на передачу студентам професійних знань, практичних умінь та навичок, а й орієнтувати їх на формування стійкої мотивації, творчого потенціалу, фахових компетентностей, а також таких особистісних якостей, що уможливають у майбутньому ефективне виконання професійних обов'язків. Вагомою, на наш погляд, є позиція здобувачки щодо виокремлення і характеристики підвалин для визначення педагогічних умов формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи: запити сучасної освіти, специфіка діяльності вчителів початкової школи в контексті новітніх нормативно-правових документів, їх зміст, а також провідні тенденції розвитку освітнього процесу в закладах фахової передвищої підготовки в Україні та в інших країнах, методологічні підходи формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи.

Другий розділ дисертаційної роботи «Методичні аспекти формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у педагогічних закладах фахової передвищої освіти України» містить, на наш погляд, належну аргументацію щодо характеристики педагогічних умов, за яких забезпечується ефективність процесу формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи (формування позитивної мотивації до опанування фаховими компетентностями у процесі професійної підготовки у педагогічних закладах фахової передвищої освіти; оновлення змісту фахової підготовки вчителів початкової школи шляхом уведення спецкурсу «Фахові компетентності майбутніх учителів початкової

школи до роботи в умовах Нової української школи у педагогічних коледжах України»; удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи).

Наукову цінність має сформована вперше дисертанткою структурно-функціональна модель формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи, цільове спрямування якої вбачається в забезпеченні високого рівня розвитку фахових компетентностей у майбутніх учителів початкової школи (модель не лише відображає структуру фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в педагогічних закладах фахової передвищої освіти, а й охоплює технологію професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи).

Заслуговує на увагу і схвалення представлена структура моделі, що містить чотири блоки: цільовий блок (мета); теоретико-методологічний блок (підходи та принципи); змістово-технологічний блок (відображає перелік дисциплін, які вивчаються у педагогічних закладах фахової передвищої освіти); діагностико-результативний блок (критерії, показники та діагностичний інструментарій).

У **третьому розділі** «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти» дисертанткою експериментально перевірено ефективність впровадження в освітній процес визначених педагогічних умов через імплементацію методики формування фахової компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах Нової української школи, домінантою якого був авторський спецкурс «Фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах Нової української школи у педагогічних коледжах України».

Варто відзначити ретельно проведену здобувачкою роботу щодо добору й використання методичного інструментарію для оцінювання сформованості рівня фахової компетентності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах Нової української школи за визначеними критеріями (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний).

Вірогідність отриманих результатів забезпечена обґрунтованістю вихідних позицій, використанням комплексу методів, адекватних його предмету, меті і завданням, характером дослідницько-експериментальної роботи, репрезентативністю обсягу вибірки і статистичною значущістю експериментальних даних; позитивними наслідками впровадження методики реалізації педагогічних умов формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи у сучасних педагогічних закладах фахової передвищої освіти.

Повнота викладу матеріалу дисертації у наукових публікаціях.

Основні положення й результати дослідження викладено у 23 публікаціях, з яких 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у наукових зарубіжних періодичних виданнях, 10 публікацій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 4 праці – додатково

відображають результати дослідження, 1 – програма авторського спецкурсу. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У дисертаційній роботі відсутні порушення академічної доброчесності. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів містять посилання на відповідне джерело. Наведене вище дає підстави стверджувати про загальну позитивну оцінку рецензованої дисертаційної роботи, що засвідчує науковий світогляд дослідниці, досконале володіння методами системного аналізу, обізнаність з літературними джерелами у відповідній сфері. Отже, дисертаційна робота Юзик М. А. за своїм змістом і формою є завершеним науковим дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Як будь-яке дослідження, що має характер наукового пошуку, дає простір для окремих *зауважень і побажань*:

1. Вважаємо, що зміст роботи значно поліпшився б, за умови висвітлення досвіду формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в різних країнах світу та у порівнянні з Україною. Варто було б передбачити такий напрям дослідження серед перспектив наукових пошуків автора.

2. Робота значно виграла б, якби авторка більше зацентувала би увагу на можливостях удосконалення практики у формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України.

3. Вважаємо, що дисертаційна робота мала би значно вищий рівень наукової та практичної значущості, якби в експериментальній частині брали участь викладачі педагогічних закладів фахової передвищої освіти, а також були б з'ясовані рівневі характеристики їхньої готовності до означеного напрямку фахової підготовки.

4. Вважаємо, що у пункті 2.2 доцільно подати значно ґрунтовніше характеристику сутності та особливостей реалізації третьої педагогічної умови.

5. Як побажання: розроблений та апробований спецкурс Юзик М.А. розширити щодо кількості модулів та укласти нову програму дисципліни «Фахові компетентності майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах нової української школи у педагогічних коледжах України» з підготовки молодших бакалаврів зі спеціальності 013 «Початкова освіта».

Однак висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є самостійним завершеним дослідженням, а отримані здобувачкою результати роблять вагомий внесок у теорію і практику професійної освіти.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». За своєю актуальністю, змістом, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,

сформульованих у дисертації, вірогідністю одержаних результатів, їх новизною, практичною значущістю та повнотою викладу в опублікованих працях дисертаційна робота Юзик Марії Антонівни «Формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи в освітньому процесі педагогічних закладів фахової передвищої освіти України» є завершеним, оригінальним, самостійним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Тимчасовому порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 (зі змінами), а її автор Юзик Марія Антонівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент кафедри
теорії і методики початкової освіти
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Пріма Д.А.

